บทที่ 3

วัสดุอุปกรณ์และวิธีการ

3.1 วัสดุและอุปกรณ์

3.1.1 วัสดุ

3.1.1.1 ตัวอย่างตะกอนดินจากอ่าวปัตตานี

3.1.1.2 ฉลากติดกระปุกตัวอย่าง

3.1.1.3 กระปุกสำหรับบรรจุตัวอย่าง มีเส้นผ่านศูนย์กลาง 8 เซนติเมตร และความสูงกระบอก 7 เซนติเมตร

3.1.2 อุปกรณ์

3.1.2.1 เครื่องมือเก็บตัวอย่างตะกอนดินแบบแท่ง

3.1.2.2 เครื่องมือวัดความลึก

3.1.2.3 เครื่องมือวัดอุณหภูมิ

3.1.2.4 เครื่องมือวัดความโปร่งใส

3.1.2.5 เครื่องมือวัดทิศทางการไหลของกระแสน้ำ

3.1.2.6 ชุดเครื่องวัดแกมมาสเปกโตรเมตรี ประกอบด้วย หัววัดรังสีแบบ HPGe ยี่ห้อ Canberra รุ่น GC7022 ผลิตจากประเทศสหรัฐอเมริกา Full width at Half-Maximum (FWHM) ของหัววัด 2.2 กิโลอิเล็กตรอนโวลต์ ที่พลังงาน 1.33 เมกะอิเล็กตรอนโวลต์ ต่อกับเครื่องวิเคราะห์สัญญาณชนิดหลายช่อง (Multichannel Analyzer : MCA) และโปรแกรมวิเคราะห์ Gamma Acquisition Analysis 2000 (ของหน่วยวิจัยรังสีประยุกต์ แผนกวิชาฟิสิกส์ภาควิชาวิทยาศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์)

3.1.2.7 เครื่องบอกพิกัดภูมิศาสตร์ (Global Positioning System : GPS)

3.1.2.8 ตะแกรงร่อนตะกอนดินขนาด 0-250 ไมครอน

3.1.2.9 เครื่องชั่งอิเล็กทรอนิกส์ที่มีความละเอียด 2 ตำแหน่ง

3.1.2.10 ตู้อบ

3.1.2.11 สารมาตรฐาน Cs-137 (Standard Cs-137) และ Co–60 (Standard Co-60) IAEA – Soil6

Prince of Songkla University Pattani Campus

3.2 วิธีการ

3.2.1 กำหนดตำแหน่งที่ทำการศึกษา

กำหนดพื้นที่ศึกษาได้แก่ บริเวณอ่าวปัตตานี (ภาพที่ 3.1) โดยทำการเก็บตัวอย่างตะกอนดิน ซึ่งเลือกตำแหน่งพิกัดให้ครอบคลุมพื้นที่อ่าวปัตตานี จำนวนทั้งสิ้น 7 สถานี (ตารางที่ 3.1) โดยใช้เครื่องบอกพิกัดทางภูมิศาสตร์เป็นตัวระบุตำแหน่งที่ของสถานี ดังนี้

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ แหลมตาชี บ้านบูดี ดาโต๊ะ ตันหยงลูโละ ตะโล๊ะสะมิแล และแหลมนก

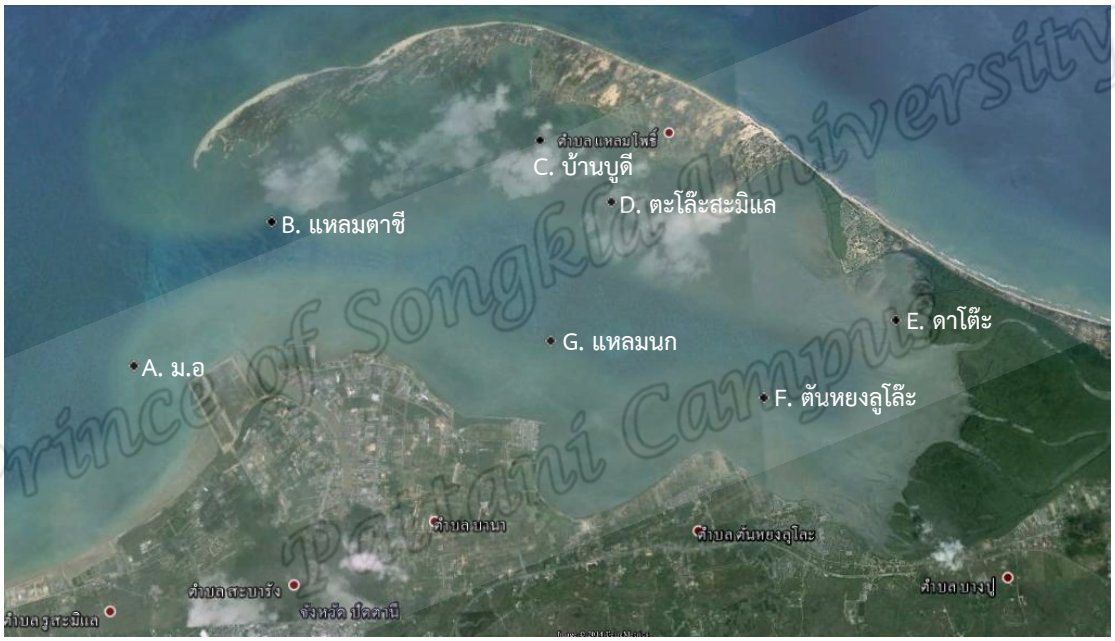

ภาพที่ 3.1 ตำแหน่งสถานีเก็บตัวอย่างตะกอนดิน

Prince of Songkla University Pattani Campus

ตารางที่ 3.1 ตำแหน่งพิกัดของสถานีเก็บตัวอย่างตะกอนดินบริเวณอ่าวปัตตานี

สถานีเก็บตัวอย่างตะกอนดิน	สัญลักษณ์หรือชื่อย่อ	พิกัด	
		ลองจิจูด	ละติจูด
A. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	SPB1	101°13′48″	6°54′00″
B. แหลมตาชี	SPB3	101°15′00″	6°55′12″
C. บ้านบูดี	SPB5	101°17′24″	6°55′48″
D. ตะโล๊ะสะมิแล	SPB6	101°18′16″	6°55′12″
E. ดาโต๊ะ	SPB7	101°20′24″	6°54′00″
F. ตันหยงลูโล๊ะ	SPB8	101°19′12″	6°53′24″
G. แหลมนก	SPB9	101°17′24″	6°54′00″

3.2.2 การเก็บตัวอย่างตะกอนดิน

3.2.2.1 เก็บข้อมูลพื้นฐานของอ่าวปัตตานี ที่ทุกตำแหน่งของการเก็บตัวอย่างดินตะกอน ได้แก่ ความลึก อุณหภูมิของน้ำ ความโปร่งใส และทิศทางของกระแสน้ำ โดยทำการเก็บข้อมูลตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ ถึง เดือนกรกฎาคม

3.2.2.2 เก็บตัวอย่างตะกอนดินโดยใช้ท่อพีวีซีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางภายนอก 4 นิ้ว สูง 60 เซนติเมตร จำนวน 7 กระบอก แต่ละกระบอกใช้เก็บตัวอย่างตะกอนดิน 1 สถานี ซึ่งมีทั้งหมด 7 สถานี โดยทำการกดท่อพีวีซีลงไปในตะกอนดินในแนวดิ่ง ให้จมลงไปในดิน ล็อคฝาปิดแล้วนำตัวอย่างตะกอนดินขึ้นมาจากน้ำ

ภาพที่ 3.2 ท่อพีวีซีสำหรับเก็บตัวอย่างตะกอนดิน

Prince of Songkla University Pattani Campus

3.2.2.3 วางกระบอกเก็บตัวอย่างในข้อ 3.2.2.2 ในลักษณะตั้งตรง เพื่อไม่ให้ตัวอย่างตะกอนดินถูกรบกวน หรือเกิดการเปลี่ยนรูปแบบการเรียงตัวของชั้นตะกอน

3.2.2.4 บันทึกพิกัดตำแหน่งที่เก็บตัวอย่างตะกอนดินและข้อมูลพื้นฐาน เขียนรหัสตำแหน่งที่เก็บบนกระบอกเก็บตัวอย่าง

3.2.3 การเตรียมตัวอย่างตะกอนดิน

3.2.3.1 นำกระบอกที่บรรจุตัวอย่างตะกอนดินในข้อ 3.2.2.3 มาวางในแนวตั้งประมาณ 1 เดือน จากนั้นผ่าท่อพีวีซีออก จะได้ตะกอนที่แห้งพอหมาดๆ

ภาพที่ 3.3 ตัวอย่างตะกอนดินที่แห้งพอหมาดๆ

3.2.3.2 นำตัวอย่างตะกอนดินมาตัดแบ่งเป็นชั้นๆหนาชั้นละ 1 เซนติเมตร โดยเฉลี่ยแต่ละกระบอกจะได้ตัวอย่างตะกอนดินประมาณ 44-56 ตัวอย่าง

ภาพที่ 3.4 การตัดแบ่งตัวอย่างตะกอนดินเป็นชั้นๆ หนาชั้นละ 1 เซนติเมตร

Prince of Songkla University Pattani Campus

3.2.3.3 นำตัวอย่างตะกอนดินในแต่ละชั้นมาใส่ถ้วย แล้วนำไปอบเพื่อไล่ความชื้นที่อุณหภูมิ 70 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 48 ชั่วโมง

ภาพที่ 3.5 การอบไล่ความชื้นของตัวอย่างตะกอนดิน

3.2.3.4 นำตัวอย่างในข้อ 3.2.3.3 มาบดให้ละเอียดเป็นผง

ภาพที่ 3.6 ตัวอย่างตะกอนดินที่ผ่านการอบไล่ความชื้น

ภาพที่ 3.7 ตัวอย่างตะกอนดินที่บดละเอียดเป็นผง

3.2.3.5 ร่อนตัวอย่างในข้อ 3.2.3.4 ด้วยตะแกรงขนาด 250 ไมครอนเพื่อให้ตัวอย่างเป็นเนื้อเดียวกัน

Prince of Songkla University Pattani Campus

ภาพที่ 3.8 การร่อนตัวอย่างตะกอนดินให้เป็นเนื้อเดียวกัน

3.2.3.6 บรรจุตัวอย่างที่บดละเอียดในกระปุกพลาสติกใส ปิดฝากระปุกให้สนิทโดยใช้เทปพันสายไฟพันรอบรอยต่อระหว่างฝากับตัวกระปุก ชั่งน้ำหนัก บันทึกรหัส

ภาพที่ 3.9 การบรรจุตัวอย่างตะกอนดินที่บดละเอียดในกระปุกพลาสติกใส

3.2.3.7 บันทึกน้ำหนักของตัวอย่างหลังหักลบน้ำหนักกระปุกลงบนกระปุก พร้อมทั้งบันทึกปริมาตรของตะกอนในแต่ละกระปุก

Prince of Songkla University Pattani Campus

3.2.4 การเตรียมเครื่องมือวัดกัมมันตภาพรังสี

3.2.4.1 นำตัวอย่างที่ผ่านขั้นตอนการเตรียมตัวอย่างในข้อ 3.2.3.6 แล้วมาทำการวัดหาขนาดกัมมันตภาพรังสีโดยใช้สเปกโตรมิเตอร์รังสีแกมมาที่ประกอบด้วยหัววัดหัววัดรังสีแบบสารกึ่งตัวนำ HPGe โดยจ่ายความต่างศักย์ไฟฟ้าสูง 4,000 โวลต์ ให้กับหัววัด โดยหัววัดรังสีดังกล่าวถูกกำบังรังสีด้วยตะกั่วรูปทรงกระบอก และทำการวิเคราะห์สัญญาณไฟฟ้าด้วยเครื่องวิเคราะห์สัญญาณแบบหลายช่อง (MCA) ของบริษัท CANBERRA ประเทศสหรัฐอเมริกา รุ่น GC7022 ซึ่งแผนภาพของระบบการวัดได้แสดงในภาพที่ 3.10 โดยแต่ละตัวอย่างจะทำการวัดรังสีเป็นเวลานาน 5 ชั่วโมง ซึ่ง Full width at Half-Maximum (FWHM) ของหัววัด 2.2 กิโลอิเล็กตรอนโวลต์ ที่พลังงาน 1.33 เมกะอิเล็กตรอนโวลต์ ต่อกับเครื่องวิเคราะห์สัญญาณชนิดหลายช่อง (Multichannel Analyzer : MCA) โดยใช้โปรแกรมวิเคราะห์ Gamma Acquisition Analysis 2000 ในการวิเคราะห์สเปกตรัม

ภาพที่ 3.10 หัววัดรังสีแบบ HPGe

3.2.4.2 ทำการปรับเทียบหัววัดรังสีโดยการนำธาตุกัมมันตรังสีที่เป็นแหล่งกำเนิด Cs-137 (661.6 กิโลอิเล็กตรอนโวลต์) และ Co-60 (1173.2 และ 1332.5 กิโลอิเล็กตรอนโวลต์) วางในหัววัดเป็นเวลา 300 วินาที

3.2.4.3 นำตัวอย่างในข้อ 3.2.3.6 มาวัดรังสีแกมมาโดยใช้เวลา 18,000 วินาที ซึ่งทำเช่นเดียวกันกับสารมาตรฐาน และรังสีภูมิหลัง

Prince of Songkla University Pattani Campus

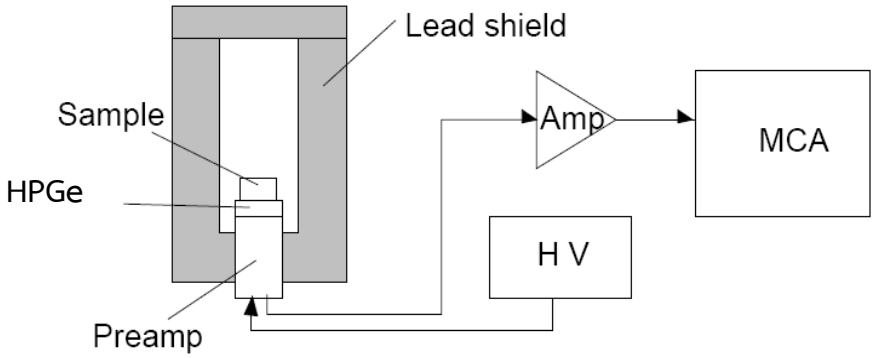

ภาพที่ 3.11 แสดงแผนภาพระบบการวิเคราะห์กัมมันตภาพรังสีด้วยแกมมาสเปกโตรมิเตอร์ของหัววัดรังสีแบบ HPGe

ที่มา: (พวงทิพย์, 2553)

3.2.5 การหาอัตราการตกตะกอนโดยวิธีการวิเคราะห์ไอโซโทปรังสี Cs-137

คำนวณหาอัตราการตกตะกอน ณ บริเวณต่างๆ โดยการวิเคราะห์ไอโซโทปรังสี Cs-137 โดยนำระดับความลึกของตะกอนดินที่พบ Cs-137 เป็นชั้นสุดท้ายนับจากระดับผิวบนของตะกอนดิน แล้วหารด้วยช่วงเวลาที่พบ Cs-137 (ปี ค.ศ.1945 จนถึงปี ค.ศ. 2012 รวม 49 ปี) ดังสมการ

$$\text{อัตราการตกตะกอน} = \frac{\text{ระดับความลึกของตะกอนดินที่พบ Cs-137 เป็นชั้นสุดท้าย}}{\text{ช่วงเวลาที่พบ Cs-137}} \quad (3.1)$$

3.2.6 การหาอัตราการตกตะกอนโดยวิธีการวิเคราะห์ไอโซโทปรังสี Pb-210

คำนวณหาอัตราการตกตะกอน ณ บริเวณต่างๆ โดยการวิเคราะห์ไอโซโทปรังสี Pb-210

$$P(x) = P_0 \exp(-\lambda x / V) \quad (3.2)$$

Prince of Songkla University Pattani Campus

เมื่อ P_0 คือ ความเข้มรังสีที่ผิวหน้าของตะกอน

P_x คือ ความเข้มรังสีที่ระดับความลึก x จากผิวหน้าตะกอน

x คือ ความหนาของชั้นตะกอน

V คือ อัตราการตกตะกอน

3.2.7 การวิเคราะห์ความหนาแน่นตัวอย่างตะกอนดิน

ตัวอย่างตะกอนดินแต่ละชิ้น หลังจากที่ทำการอบจนแห้งจะถูกนำไปชั่งน้ำหนักและปริมาตรเพื่อนำไปคำนวณหาค่าความหนาแน่นของตะกอนแต่ละชั้นต่อไป จากความสัมพันธ์

ความหนาแน่น = มวล / ปริมาตร (3.3)

3.2.8 การวิเคราะห์ค่ากัมมันตภาพรังสี

ตัวอย่างตะกอนดินจะถูกวิเคราะห์ด้วยเครื่องแกมมาสเปกโตรมิเตอร์ (Gamma Ray Spectrometer) โดยมีหัววัด HPGe (High purity Germanium) Canberra รุ่น GC7022 ผลิตจากประเทศสหรัฐอเมริกา Full width at Half-Maximum (FWHM) ของหัววัด 2.2 กิโลอิเล็กตรอนโวลต์ ที่พลังงาน 1.33 เมกะอิเล็กตรอนโวลต์ ต่อกับเครื่องวิเคราะห์สัญญาณชนิดหลายช่อง (Multichannel Analyzer : MCA) และโปรแกรมวิเคราะห์ Gamma Acquisition Analysis 2000 ของหน่วยวิจัยรังสีประยุกต์ แผนกวิชาฟิสิกส์ภาควิชาวิทยาศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

การวิเคราะห์สเปกตรัมของตัวอย่างที่ได้จากหัววัดชนิดเจอร์เมเนียมบริสุทธิ์สูง (High purity germanium detector: HPGe) มีดังนี้

3.2.8.1 หลังจากเปิดเครื่องมือวัดรังสีด้วยหัววัดชนิดเจอร์เมเนียมบริสุทธิ์สูง (High purity germanium detector: HPGe) แล้วทำการปรับเทียบพลังงานโดยใช้แหล่งกำเนิดไอโซโทปรังสีชนิด Co-60 กับ Cs-137 จนกระทั่งสเปกตรัมของ Co-60 อยู่ที่ระดับพลังงาน 1,173.2 และ 1,332.5 กิโลอิเล็กตรอนโวลต์ และสเปกตรัมของ Cs-137 อยู่ที่ระดับพลังงาน 661.6 กิโลอิเล็กตรอนโวลต์

3.2.8.2 ทำการตรวจวัดรังสีภูมิหลัง ด้วยหัววัดชนิดเจอร์เมเนียมบริสุทธิ์สูง (High purity germanium detector: HPGe) โดยใช้เวลา 18,000 วินาที

Prince of Songkla University Pattani Campus

3.2.8.3 นำตัวอย่างที่เตรียมไว้แล้วมาวัดด้วยหัววัดชนิดเจอร์เมเนียมบริสุทธิ์สูง (High purity germanium detector: HPGe) ใช้เวลาในการนับวัดนาน 18,000 วินาที เช่นเดียวกับการตรวจวัดรังสีภูมิหลัง

3.2.8.4 บันทึกพื้นที่ใต้ยอดสเปกตรัมในข้อ 3.2.8.3 ในช่วงของพลังงาน Cs-137 ที่ 661.6 กิโลอิเล็กตรอนโวลต์ และ Pb-210 ที่พลังงาน 46.5 กิโลอิเล็กตรอนโวลต์ เพื่อหาพื้นที่ใต้ยอดสเปกตรัมสุทธิ และจากการวิเคราะห์สเปกตรัมรังสีแกมมาตัวอย่างตะกอนดินในอ่าวปัตตานี จะได้ดังนี้

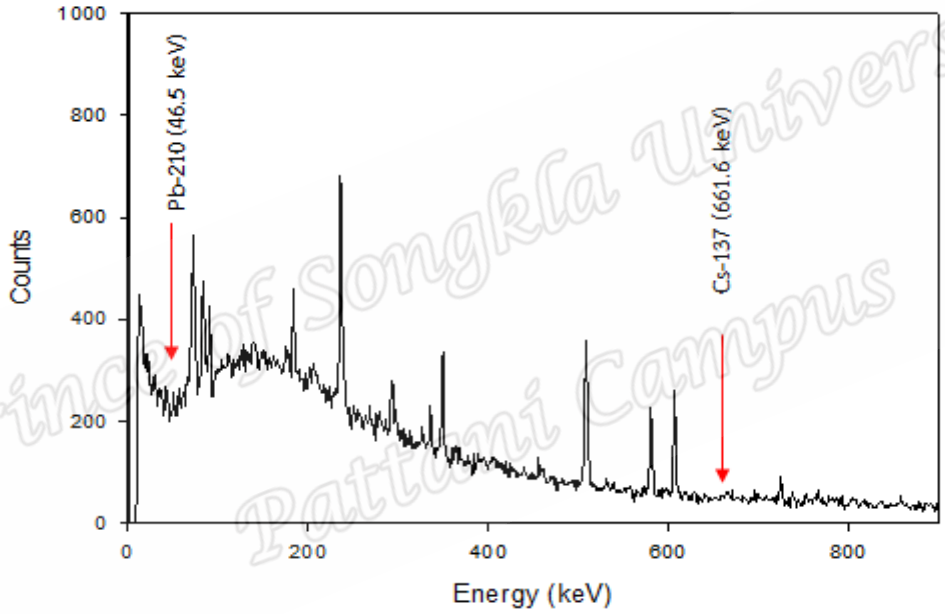

ภาพที่ 3.12 สเปกตรัมรังสีแกมมาของ Cs-137 และ Pb-210 ในตัวอย่างตะกอนดินในอ่าวปัตตานี ณ สถานีมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (SPB1)

Prince of Songkla University Pattani Campus

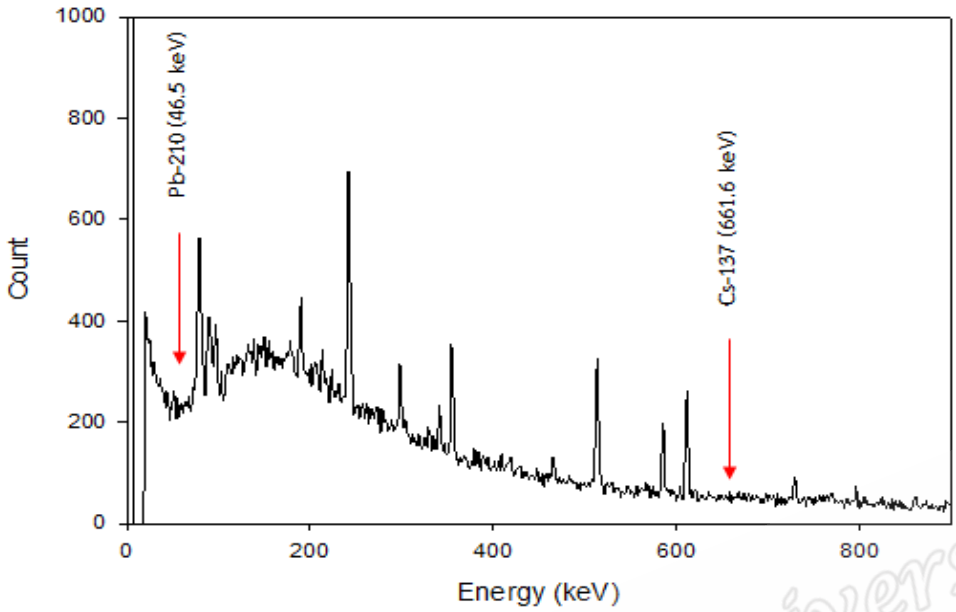

ภาพที่ 3.13 สเปกตรัมรังสีแกมมาของ Cs-137 และ Pb-210 ในตัวอย่างตะกอนดินในอ่าวปัตตานี ณ สถานีแหลมตาชี (SPB3)

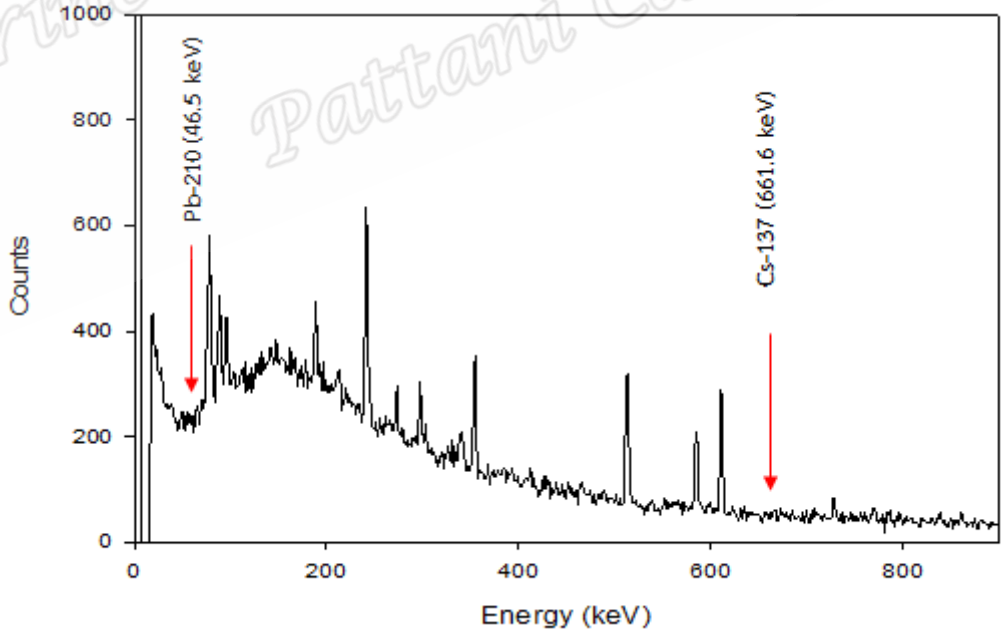

ภาพที่ 3.14 สเปกตรัมรังสีแกมมาของ Cs-137 และ Pb-210 ในตัวอย่างตะกอนดินในอ่าวปัตตานี ณ สถานีบูดี (SPB5)

Prince of Songkla University Pattani Campus

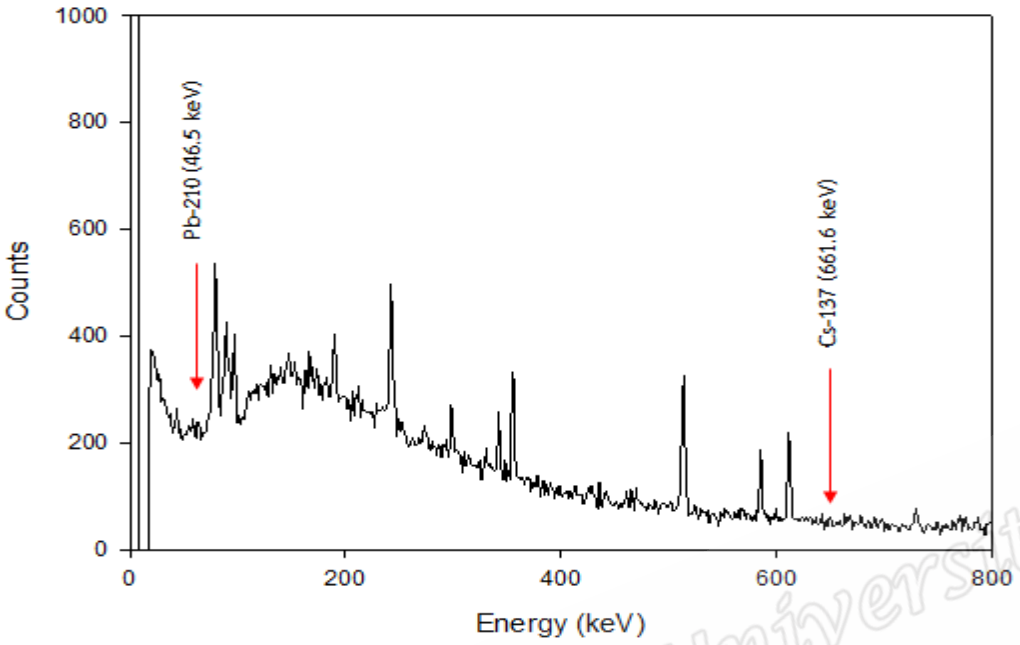

ภาพที่ 3.15 สเปกตรัมรังสีแกมมาของ Cs-137 และ Pb-210 ในตัวอย่างตะกอนดินในอ่าวปัตตานี ณ สถานีตะโล๊ะสะมิแล (SPB6)

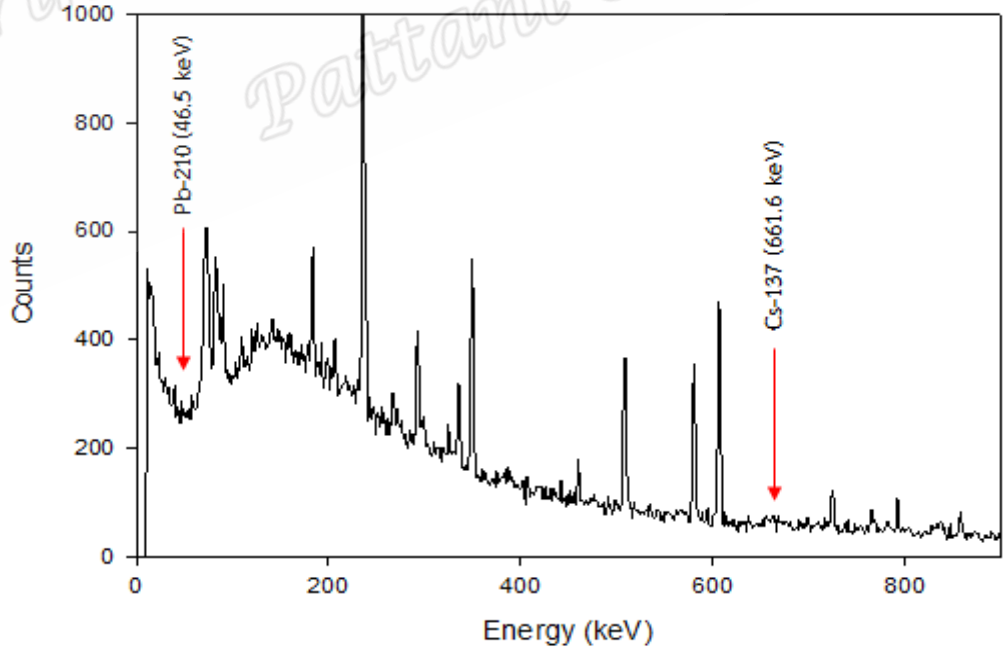

ภาพที่ 3.16 สเปกตรัมรังสีแกมมาของ Cs-137 และ Pb-210 ในตัวอย่างตะกอนดินในอ่าวปัตตานี ณ สถานีดาโต๊ะ (SPB7)

Prince of Songkla University Pattani Campus

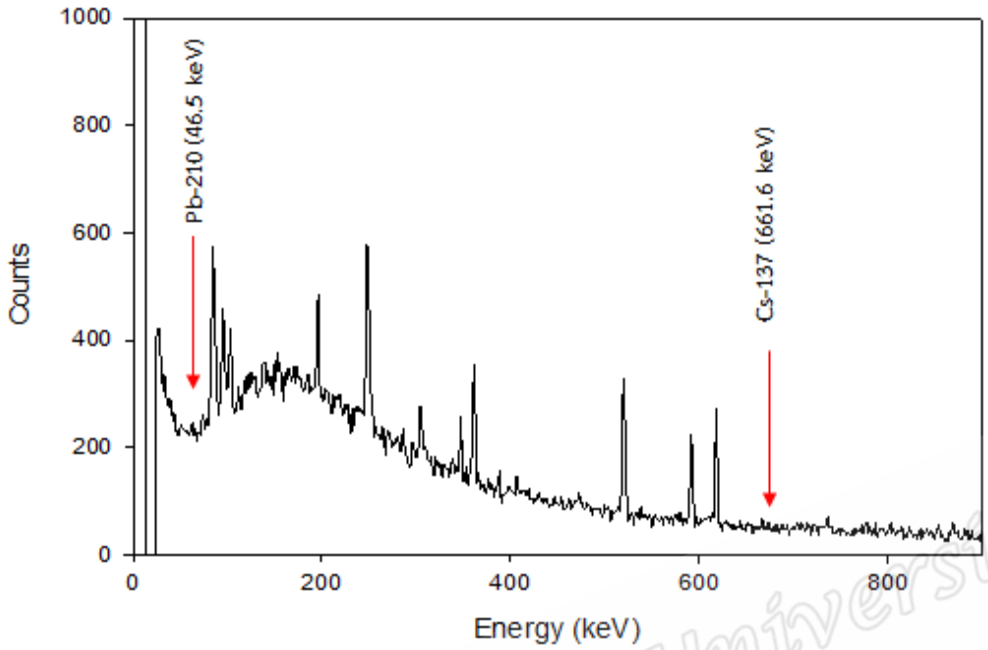

ภาพที่ 3.17 สเปกตรัมรังสีแกมมาของ Cs-137 และ Pb-210 ในตัวอย่างตะกอนดินในอ่าวปัตตานี ณ สถานีตันหยังลูโล๊ะ (SPB8)

Prince of Songkla University Pattani Campus

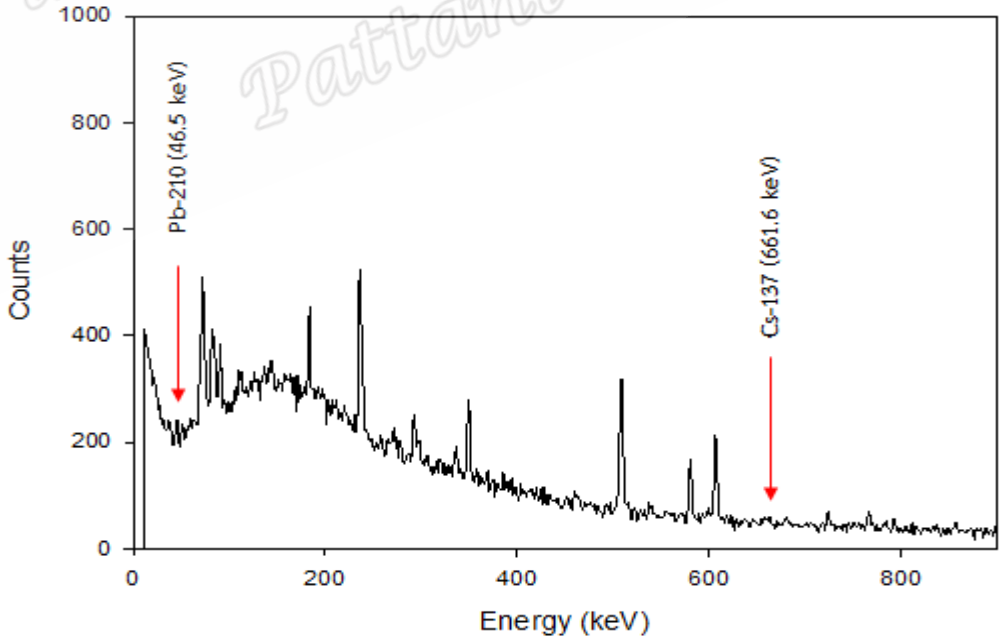

ภาพที่ 3.18 สเปกตรัมรังสีแกมมาของ Cs-137 และ Pb-210 ในตัวอย่างตะกอนดินในอ่าวปัตตานี ณ สถานีแหลมนก (SPB9)

3.2.8.5 นำค่าพื้นที่ใต้ยอดสเปกตรัมสุทธิในข้อ 3.2.8.4 ไปคำนวณหาค่าประสิทธิภาพของหัววัด (%Eff) จากสมการดังนี้

$$\text{Efficiency} = \frac{\text{Net area}}{(\text{livetime})(\text{Activity})(\%a)} \tag{3.4}$$

$$\text{Activity} = \frac{\text{Net area}}{(\text{livetime})(\text{Efficiency})(\%a)} \tag{3.5}$$

เมื่อ Activity คือ ค่ากัมมันตภาพรังสีของนิวไคลด์กัมมันตรังสี มีหน่วยเป็น Bq ของสารมาตรฐานที่พลังงานรังสีเฉพาะ

%a คือ อัตราการปลดปล่อยของรังสีแกมมา ณ พลังงานต่างๆ

Live Time คือ เวลาในการนับวัด มีหน่วยเป็น วินาที (s)

Efficiency คือ ค่าประสิทธิภาพของหัววัด ณ พลังงานรังสีแกมมา ในหน่วย cps/Bq

Net area คือ พื้นที่ใต้ยอดสเปกตรัมพลังงานรังสีที่วิเคราะห์

3.2.8.6 คำนวณค่ากัมมันตภาพรังสีของ Cs-137 และ Pb-210 ในตัวอย่าง โดยใช้สารมาตรฐาน IAEA – Soil6 ของสำนักงานปรมาณูเพื่อสันติในการปรับเทียบ

3.2.9 การคาดคะเนเวลาของการกลายเป็นพื้นดินทั้งหมดในอ่าวปัตตานี

$$\text{คาดคะเนเวลาของการกลายเป็นพื้นดินทั้งหมดในอ่าวปัตตานี} = \frac{\text{ความลึกเฉลี่ย}}{\text{อัตราการตกตะกอน}} \tag{3.6}$$

Prince of Songkla University Pattani Campus